

Serhii Shevtsov*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Phenomenon of R. Collins' Intellectual Communities in the Horizon of Philosophical-Cultural Researches

Actuality of the topic based on correspondence R. Collins' idea of researching of intellectual communities to contemporary synergetic condition of scientific knowledge and all cultural processes are presented in multi-variations of its own connections. The aim of the article is clarification of a phenomenon of an intellectual community as a methodological foundation of cultural-ontological and morphological researches in the field of philosophy of culture. The results of the research are opening of some topological signs of intellectual communities as methodological foundations of philosophy of culture. Signed in conclusions communication has conditions for syncretic researching of variety of cultural phenomenon. It's showed conflicts are origins of culture. It's consciously structural rivalry is a sign of cultural-ontological frames (platonism and aristotelism, empirism and rationalism etc.). It's found out a network in its own synchronicity, diachronicity, semiotic measuring defines structures of existing of culture. It's installed an intellectual ritual in aspects of dialogue, textuality, world outlook, practice is a core and form of creation of varieties of culture. It's showed binary character of cultural capital in its constancy and changing. It's listed emotional energy in aspects of longevity, strength, personality has irrational foundations of culture. It's consciously lines of confrontation has a mechanism of forming of culture as intellectual metacommunity. It's found out intellectual reputation is a mechanism of clarification of historical dynamics of intellectual capital.

Keywords: *communication, conflict, structural rivalry, intellectual network, intellectual ritual, cultural capital, emotional energy, lines of confrontation, intellectual reputation*

Сергій Шевцов*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Феномен інтелектуальних спільнот Р. Коллінза у горизонті досліджень з філософії культури

Актуальність теми обумовлена відповідністю підходу Р. Коллінза у дослідженні інтелектуальних спільнот сучасному постнекласичному стану наукового знання, де всі процеси у культурі розглядаються у багатогранності власних зв'язків. Метою є прояснення феномена інтелектуальної спільноти у якості методологічної основи культурно-онтологічних та типологічних досліджень у межах філософії культури. Результатами дослідження є розкриття низки топологічних ознак інтелектуальних спільнот, які можна використовувати у якості дослідницької бази філософії культури. У висновках наведено, що концепт комунікативності містить умови для синкретичного розглядання феноменів культури. Показано, що конфліктність є джерелом культури, як такої у різноманітті її феноменів. Усвідомлено, що структурне суперництво є показником певних культурно-онтологічних фреймів (платонізм та аристотелізм, емпіризм та раціоналізм тощо). З'ясовано, що мережевість у власній, синхронічності, діахронічності, семіотичності визначає структуру існування культури. Встановлено, що інтелектуальний ритуал в аспектах діалогічності, текстуальності, світоглядності, практичності виступає своєрідним середостінням й формою утворення осередків культури. Показаний бінарний характер культурного капіталу

як сталої та водночас мінливої структури. Наведено, що емоційна енергія в аспектах довготривалості, міцності, персоналістичності містить у собі позараціональні підґрунтя культури. Усвідомлено, що лінії протистояння містять механізм формування культури у якості інтелектуальної надспільноти. З'ясовано, що інтелектуальна репутація є механізмом прояснення історичної динаміки інтелектуального капіталу.

Ключові слова: комунікація, конфлікт, структурне суперництво, інтелектуальна мережа, інтелектуальний ритуал, культурний капітал, емоційна енергія, лінії протистояння, інтелектуальна репутація

Вступ.

Як відомо, однією з фундаментальних особливостей філософії є її можливість здійснення критичної функції по відношенню, як до окремих напрямків культури (наука, мистецтво, релігія, міф, право тощо), так і до культури у цілому. Філософія культури за власним завданням є саме таким колом наукового дослідження, що вимагає від дослідника застосування певних синтетичних підходів, які мали здатність розглядати такі складні феномени, як інтелектуальні поля в їх різноманітних зв'язках та контекстах. Наведу приклад: з одного боку, скажімо, на межі XVIII–XIX ст. у Німеччині виникло два протилежних інтелектуальних рухи – класична філософія та романтизм, а з іншого, відомо, як перекликалися долі учасників цих рухів – Г.В.Ф. Гегеля, Ф. Гельдерліна та Ф.В.Й. Шеллінга тощо. У цьому горизонті вважаю актуальним засвоєння феномена інтелектуальних спільнот американського науковця, фахівця у галузі теорії революцій, досліджень макросоціальних процесів Рендалла Коллінза, аналіз яких він надав у власній праці «Соціологія філософій: глобальна теорія інтелектуальних змін» (Collins, 1998), через призму якого можна досліджувати певні механізми зародження, розвитку, становлення, занепаду феноменів культури.

Вітчизняний інтелектуальний простір відкриває для себе праці Р. Коллінза десь протягом останнього десятиліття, коли перекладаються його праці, присвячені сучасному стану існування університетів (Коллінз, 2011), феномену мікросоціології насильства (Коллінз, 2013), співвідношенню колективного та індивідуального у релігійних практиках (Коллінз, 2015). Але ж його праця, ключових ідей якої я збираюсь торкнутись ще чекає введення в україномовний науково-дослідницький контекст. Ідеї Р. Коллінза використовуються у різних проблемних полях: співвідношення теоретичного та емпіричного у соціальних науках (Cordero, & Salinas, 2017), майбутні горизонти гуманітарного знання й

метафізичного виміру людини (Fuller, 2019), міждисциплінарного характеру сучасного наукового знання (Salmela, Macleod, & Munck af Rosenschöld, 2021). Метою статті є прояснення феномена інтелектуальної спільноти в у різноманітних аспектах (комунікативність, конфліктність, структурне суперництво, мережевість, ритуалістичність, культурний капітал, емоційна енергія, інтелектуальна репутація) у якості методологічної основи культурно-онтологічних та типологічних досліджень у філософії культури.

Результати дослідження.

Розмову про феномен інтелектуальних спільнот Р. Коллінза у межах філософії культури розпочну з окреслення специфіки того, що собою являє інтелектуальне поле і тут можна виділити чотири ключові параметри. Перший параметр, прояснення якого вказує на принципово спільний характер існування феноменів культури – комунікативність. Справа у тому, що інтелектуальне життя існує, як певна взаємодія друзів, знайомих, однодумців. Власне звернення до масиву історії філософії Р. Коллінз обґрунтовує його презентабельністю, яка має концептуальний характер, оскільки саме історія філософії є історією спілкування друзів, партнерів, близьких за духом людей, різноманітних гуртків тощо (Коллінз, 2002, с. 48). І тут мені бачиться один цікавий аспект, який стосується безпосередньо існування ідей. Апелюючи до Г.В. Лейбніца та Дж. Серля, Р. Коллінз вважає, що натуралістичний підхід до людської свідомості не дає можливості знайти певні ідеї у структурі нашого розуму, оскільки ми можемо уявити себе наш мозок у якості певної машини, але ж ми ніде у цій машині не побачимо щось, що згадувало б нам ідею (Коллінз, 2002, с. 47). Звідси, ідеї є не речами, а комунікативними утвореннями, які виникають у процесі спілкування. І цей комунікативний вимір ідей нікуди не зникає, навіть якщо ми запишемо ці ідеї на папір. Безумовно, вона набуде матеріального носія, але стане зрозумілою лише за умовами, що хтось це зможе прочитати та усвідомити.

У горизонті комунікативного виміру інтелектуального поля Р. Коллінз йде ще далі: для нього не мислителі створюють комунікативні середовища, а навпаки, певні комунікативні середовища створюють мислителів у якості власних вузлових утворень (Коллінз, 2002, с. 47). І це стосується не лише мислителів на кшталт Піфагора, Сократа, Платона, життя яких пов'язано з активною суспільною діяльністю, де вони мали певну політичну вагу у Кротоні та Афінах, а також таких здавалось би самотніх мислителів, як Геракліт Ефеський та Діоген Сінопський, які у якості адресатів власних думок завжди апелювали до сучасних їм спільнот. Саме через те і плакучість Геракліта, його викриття морального занепаду суспільства, а також відомі пошуки людини Діогеном з ліхтарем на ринку.

Другим параметром інтелектуального поля, через який можна побачити механізм утворення феноменів культури, виступає конфліктність і тут ми підходимо до самого середостіння інтелектуального життя. На думку Р. Коллінза саме конфлікт виступає енергетичним джерелом інтелектуального поля (Коллінз, 2002, с. 45). Конфлікт для інтелектуального життя має вирішальне значення. Це не означає, що в інтелектуальній спільноті немає певної згоди або консенсусу. Справа в іншому – у тому, що саме протиріччя породжує думку. І в цьому співзвучні Геракліт, який казав, що *πολεμος* – війна, двобій, ворожнеча, суперечка – є батьком й царем всього і де протилежності створюють певну внутрішню гармонію, які є набагато міцнішою, ніж зовнішня, а також Г.В.Ф. Гегель, який казав, що протиріччя є самою основою існування нашого розуму – це те, що надає нашим думкам та діям певний поштовх. До речі, відмічу, що з педагогічно-методологічної точки зору є дуже складним ввести студентів у цей простір суперечливості, оскільки під час викладання ці протилежності, або не сприймаються, або важко передаються за допомогою слів. У той самий час, діалоги Платона надають нам певне уявлення про те, яким чином відбувалось спілкування Сократа з учнями, друзями, знайомими, враховуючи, безумовно, той факт, що постать Сократа у творах Платона є все ж таки літературним персонажем, ніж реальною фігурою. Наявність конфлікту може сприйматись як певний міжособистісний психологічний фактор, якого недостатньо для усвідомлення існування й розвитку певних ідей, що набули значущості в історії (у цьому сенсі парадоксальна сама історія з концептами «ідея» та «ейдос» у Платона, які традиційно вважаються системоутворюючими для його поглядів, але ж у самого мислителя зустрічались достатньо нечасто), тому переходимо до третього параметру інтелектуального поля – структурного

суперництва, як умови розвитку й становлення феноменів культури.

На відміну від конфліктності, структурне суперництво не має у собі психологічної природи. Р. Коллінз не перший, хто підмітив, що провідні філософи з'являються парами або тріадами (Геракліт з його ідеєю мінливості буття та Парменід, який наполягав на його незмінності, засновник гедоністичної школи Епікур та засновник школи стоїків Зенон, християнський мислитель Оріген та неоплатонік Плотін тощо), але він артикулював саме структурний характер цих подій (Коллінз, 2002, с. 51). Справа у тому, що цим мислителям необов'язково було критикувати один одного, яке це було, згідно легенді, у Лао-цзи та Конфуція, або вступати у міжособистісний конфлікт, як це було у З. Фрейда та К.-Г. Юнга, тут ключовим є наявність протилежних інтелектуальних позицій, які розвивались у відповідних напрямках і лише згодом представники цих шкіл критикували протилежні погляди. Виникнення й наявність цих полів протистояння створюють певну атмосферу відповідної доби культури, яка знаходить узагальнення у таких історико-філософських та філософсько-культурних концептах, як «платонізм», «аристотелізм», «східна патристика», «західна патристика», «схоластика», «ренесансний неоплатонізм» тощо. На мій погляд, дуже цінним й евристичним є твердження Р. Коллінза про те, що історія філософії є історією не стільки розв'язаних проблем, скільки створення нових ліній протистояння, які надають можливості подальшої експлуатації утруднень, які виникли (Коллінз, 2002, с. 51).

Четвертий параметр інтелектуального поля, через який можна дослідити не лише синхронічний та діахронічний, а й семіотичний вимір існування феноменів культури, – мережевість. З одного боку, про це вже як би йшлося під час опису першого параметру – комунікативності, але ж, з іншого, на мій погляд, мережевість має власні ознаки. І перш за все, якщо комунікативність має більш синхронічний зріз (Сократ, Федон, Евклід, Арістіпп, Антисфен, Платон відрізнялись віком один від одного, однак були сучасниками), то мережевість, окрім синхронічного, має ще й діахронічний зріз: вже після смерті Сократа Федон засновує Елідську школу, Евклід – Мегарську школу, Арістіпп – Кіренську школу, Антисфен – школу кініків, Платон – Академію, і всі ці школи за власним віком виходять за межі існування їх засновників, продовжуючи вже окреме існування шляхом розвитку їх ідей. Та ж Академія існувала десь з 387 р. до н.е. до 529 р. н.е., так що мабуть лише Болонський університет поки що подолав цю вікову ланку.

Мережевість має ще одну важливу ознаку, окрім діахронічної, – семіотичну. Мається на увазі наступне. Кожна інтелектуальна спільнота, кожна філософська або наукова школа, задає свій специфічний вид й рівень дискурсу і через це створює власний поняттєвий апарат, який поступово кристалізується у відповідних текстах (відоме питання-відповідь: «де опинились грекі, коли антична культура припинила власне існування? У текстах»). Якщо на рівні лише комунікативності та конфліктності використовуються слова, які мають побутовий характер, то вони згодом набувають інших значень й стають філософськими категоріями. Відомо, що одне з ключових для філософської та богословської думки поняття одвіч означає «сутність», «буття», «існування», але ж спочатку воно мало інший смисл – «майно», «стан». У свій час С. Аверинцев дотепно помітив, що розуміння того, що є філософія було відомо всім від Середньовіччя до сучасності саме через греків, але ж самим грекам про це було невідомо, оскільки вони й створювали філософію з нефілософії, категоріальний апарат філософії з повсякденної мови (Аверинцев, 2004, с. 111). Це помічає й Р. Коллінз, стверджуючи, що мова не є *deus ex machina*, яка пояснює філософію, вона знаходиться у постійному розвитку і тут саме інтелектуальні спільноти просувають мову до більш абстрактних й точних термінів (Коллінз, 2002, с. 56).

І нарешті, саме мережа, з точки зору Р. Коллінза й є інтелектуальним полем як таким – саме мережі є тією сталою, довготривалою у часі структурою, яка діє на авансцені розуму, наукової або філософської школи, або інтелектуальної спільноти (Коллінз, 2002, с. 40) і до якої ми також певним чином долучаємось.

Окреслені чотири параметри – комунікативність, конфліктність, структурне суперництво, мережевість – надають певне уявлення про характер інтелектуальних полів, але ж вони втілюються у відповідних інтелектуальних спільнотах, тому зараз перейдемо до прояснення їх ознак, а саме – інтелектуального ритуалу, культурного капіталу, емоційної енергії, ліній протистояння, інтелектуальної репутації.

Інтелектуальний ритуал можна назвати однією з констант культури, оскільки, на думку Р. Коллінза, це один з тих показників, який фактично не змінювався за останні більш ніж дві тисячі років, оскільки інтелектуальне життя завжди обертається навколо подій «віч-на-віч», де інтелектуали об'єднуються у певні групи, встановлюються зв'язки між вчителями та учнями, а також люди, які в історичній проекції стали видатними, опиняються пов'язаними один з одним через проведення певних

інтелектуальних дискусій (Коллінз, 2002, с. 72). У статті вже лунали прізвища Ф. Гельдерліна, Г.В.Ф. Гегеля, Ф.В.Й. Шеллінга, також можна пригадати Великих Каппадокійців – Василя Великого, Григорія Богослова, Григорія Ніського, які були друзями, а Василь Великий та Григорій Ніський ще й рідними братами. У сучасному світі інформаційно-технологічний прогрес відкрив нові – дисперсні, розосереджені – комунікативні структури, але вони, з точки зору Р. Коллінза, не здатні замінити ось ці сфокусовані ланки, які встановлюють ядро інтелектуального життя (Коллінз, 2002, с. 134).

В інтелектуальному ритуалі можна виділити низку рис. По-перше, інтелектуальний ритуал пов'язаний з веденням діалогу і саме такий діалог долає власні часові межі, оскільки у діалозі відбувається поєднання минулих текстів (те, що підлягає обговоренню у процесі діалогу) та майбутніх текстів або того, що певним чином набуває кристалізації, як результату діалогу. По-друге, інтелектуальний ритуал є ситуаційним засобом буття текстів, оскільки в них може обговорюватись, скажімо, частина того чи іншого тексту, або текст у цілому, але ж при цьому досягається його певне ситуаційне розуміння, оскільки класичні філософські тексти мають здатність у різні часи індукувати нові смисли, ось чому ми постійно звертаємось до текстів Платона, Аристотеля, Р. Декарта, Б. Спінози, Г.В. Лейбніца, І. Канта, Г.В.Ф. Гегеля тощо. По-третє, інтелектуальний ритуал втілює собою розгортання певного світогляду й претензію на розуміння певних речей. Нарешті, по-четверте, інтелектуальний ритуал – це обов'язково практика, яка потребує регулярності для формування інтелектуального капіталу й емоційної енергії. Особливість тут у тому, що інтелектуальні ритуали відрізняються від інших усереднених ритуалів повсякденності (виконання професійних обов'язків, побутове спілкування з друзями), але у той же час потребують систематичності й мабуть усередненості – визначення місця й часу зустрічі, вирішення організаційних нюансів, урахування міжособистісних стосунків у межах інтелектуальної спільноти (Коллінз, 2002, с. 74-75).

Відомо, що поняття капіталу долає суто економічні межі ще наприкінці XIX ст., але саме з 80-х рр. XX ст. капітал набуває антропологічного – компетентнісного, аксіологічного, екзистенціального – сенсу – соціальний капітал, професійний капітал, людський капітал, інтелектуальний капітал, культурний капітал тощо. Р. Коллінз використовує і «інтелектуальний», і «культурний» капітал. Під останнім він розуміє змістовну складову

інтелектуальних ритуалів (Коллінз, 2002, с. 92) або тексти, центральними поняттями яких виступають фундаментальні наративи – «істина», «знання», «справедливість», «свобода» тощо (Коллінз, 2002, с. 76). Інтелектуальні спільноти у цьому сенсі є тими просторами, які певним чином перетворюють культурний капітал. Йдеться про наступне. Спільноти групуються за інтересами навколо визначених тем, проблемних полів (Флорентійська Академія Марсіліо Фічіно групується навколо текстів Платона, Тюбінгенська спільнота штіфтлерів часів Ф. Гельдерліна, Г.В.Ф. Гегеля, Ф.В.Й. Шеллінга – навколо критичних ідей І. Канта, Єнські романтики – навколо ідей творчості, мистецтва, співвідношення розуму та продуктивної уяви тощо). Через власну працю у цих проблемних полях саме спільноти, а не лише окремі їх представники, створюють умови для нового бачення культурного капіталу, додаючи йому від себе власного змісту. І саме тут виникає певний парадокс інтелектуальних спільнот, який помітив Р. Коллінз.

Великі істини не можуть з'являтися часто, оскільки в їх існуванні важливим є не лише момент виникнення, а й систематизації, тлумачення тощо. Тому, якщо спільноти орієнтовані на інноваційну складову, то ці великі істини стають не стільки перевагою, скільки перешкодою (Коллінз, 2002, с. 74-75). Саме з подібними речами пов'язані такі ідеї, як морфологічна концепція культури О. Шпенглера, зміна наукових парадигм Т. Куна, методологічний анархізм П. Фейєрабенда тощо. Інтелектуальні спільноти повинні не лише створювати великі відкриття, а й спростовувати їх, що залишає науковий горизонт завжди відкритим. Необхідність в оновленні виникає з недосконалості існуючої теорії, але ж ця недосконалість все одне повинна залишатись великою. Тому інтелектуальні спільноти можуть працювати протягом кількох поколінь. І тут виникає такий важливий показник, як емоційна енергія, через який можна артикулювати певні позараціональні умови існування феноменів культури.

Емоційну або творчу енергію Р. Коллінз визначає через низку характеристик. Першою є довготривалість або здатність до стійкої концентрації (Коллінз, 2002, с. 78). Показником тут є добре самовідчуття або ентузіазм, хоча, при цьому, емоційна енергія відрізняється від минулих станів радості, збудження, гніву тощо. Другою характеристикою є міцність, що охоплює й наповнює більшість учасників інтелектуального ритуалу у якості усвідомлення нових горизонтів власних можливостей, особливо у горизонті суперництва. Третьою характеристикою емоційної енергії є персоналістичність

або специфічність – енергія інтелектуалів відрізняється від енергії процвітаючого політика, фінансиста-підприємця, зірки шоу-бізнесу тощо (Коллінз, 2002, с. 84). Каналом встановлення емоційної енергії є завжди особистісний контакт, зустріч «віч-на-віч», яскравими прикладами тут є зустріч Сократа та Аристокла (Платоном у майбутньому), М. Местліна та І. Кеплера, Е. Гуссерля та М. Гайдеггера, Н. Буланже та А. П'яццолли тощо. І тут можна виділити два типи зв'язків – вертикальні – «вчитель / учень» – які можуть спостерігатись крізь покоління, а також горизонтальні – знайомства (К. Гюйгенс та Г.В. Лейбніц, М. Гоголь та О. Пушкіна, Т. Шевченко та М. Щепкіна тощо).

Інтенсифікація емоційної енергії стає можливою, по-перше, через певні вертикальні стосунки, коли є можливість спостереження за власним вчителем або особою, яка є для вас авторитетною. Так, скажімо, незважаючи на всі складнощі, але саме особистість Платона надихала Аристотеля на пошук власного шляху в філософії. По-друге, інтенсифікація можлива також і через горизонтальні стосунки, оскільки справжня дружба має багато в чому вирішальне значення (раніше вже згадувався приклад з Ф. Гельдерліном, Ф.В.Й. Шеллінгом та Г.В.Ф. Гегелем). А по-третє, емоційна енергія інтенсифікується під час суперництва між представниками різних й протилежних течій (полеміка між Дж. Локком та Г.В. Лейбніцем стосовно співвідношення почуттів та розуму, конфлікт між Л. Вітгенштайном та К.Р. Поппером у Кембриджі стосовно філософських проблем, суперечки між А. Ейнштейном та Н. Бором відносно фундаментальних положень квантової механіки тощо).

У свій час Л. Вітгенштайн помітив, якщо філософ відмовляється від публічної дискусії, то він нагадує боксера, який відмовляється від виходу на ринг. Ось чому, уявляється, що наявність ліній протистояння є однією з суттєвих характеристик інтелектуальних спільнот, а також умовою життєздатності культури, як такої. Р. Коллінз відмічає, що інтелектуальний світ у власному інтелектуальному ядрі має структуру протиборчих груп, які об'єднуються у певне конфліктну «надспільноту» (Коллінз, 2002, с. 134). Ритуальна щільність взаємодій інтелектуалів підвищує їх емоційну енергію і найбільш виразним це проявляється саме у лініях протистояння видатних особистостей. Відомо, що Афіни, на відміну від Спарти, сповідували політику гостинності для чужинців, які були майстрами власних справ. Вони ніколи не могли стати громадянами Афін, але робили багато значного для поліса й самих себе. Сократ був громадянином Афін, а софісти

– Протагор, Продік, Горгій – чужинцями, які власними зусиллями завойовували авторитет у полісі. Саме наявність цієї лінії протистояння софістів та Сократа відіграла значну роль в антропологічному повороті Античності, суб'єктивації думки, розвитку логіки, без чого були б неможливими пізніші відкриття Аристотеля у цій галузі.

Наявність ліній протистояння має ще один важливий у собі аспект, а саме – суперництво за простір уваги. Вже неодноразово вказувалося на те, що саме конфлікти є життєвим простором інтелектуального світу, але у випадку суперництва за простір уваги ми маємо справу з наступним нюансом, який полягає у тому, щоб не лише визначити поки ще нерозв'язану проблему, а й переконати у значущості власної праці над її рішенням (Коллінз, 2002, с. 143). І тут є певна обмеженість, яка спостерігається в історії і філософської, і наукової думки. Справа у тому, що кількість позицій, які борються за простір уваги, не є великою. Р. Коллінз взагалі формулює наступний принцип інтелектуального життя: кількість активних шкіл мислі, які відтворюють себе протягом одного-двох поколінь коливається від трьох до шести (Коллінз, 2002, с. 144). Виходячи з цього, він позначає три проблемних галузі: перша – структурна – чому існує саме вказана кількість конфліктних позицій?, друга – динамічна – чому школи з'являються, розвиваються та занепадають?, третя – синтетична по відношенню до двох перших – чому у процесі розвитку та занепаду шкіл відбувається їх розділення або злиття? (Коллінз, 2002, с. 144).

Різноманітні види діяльності інтелектуальних спільнот встановлюють простір культури у вигляді інтелектуальних мереж, які собою являють: 1) відповідний рівень інтелектуальної творчості, що виникає під впливом певних структурних умов, а не індивідуальних обставин; 2) сукупність відповідних ритуалів, культурного капіталу, а також пульсації інтелектуальної діяльності у вигляді певних емоційно-енергійних потоків; 3) по-дійність, яку дуже складно з'ясувати, оскільки сукупність обставин – народження у визначеному місті й часу, постійність інтересів, самоактуалізація, політичні й моральні обставини тощо – необхідні, але недостатні умови; 4) складний пролонгований у часі процес, де кінцевий результат може суттєво відрізнятись від визначального; 5) простір, де периферія та епіцентр, локуси солідарності та суперництва можуть неодноразово змінюватись протягом всієї по всьому периметру мережі (Коллінз, 2002, с. 87-88).

І нарешті, ще одна ознака інтелектуальної спільноти, інтелектуальної мережі –

інтелектуальна репутація, яка виводить нас саме на метатеоретичний рівень дослідження культури. Складність концепту «інтелектуальна репутація» полягає у тому, що вона, з одного боку, може бути ототожненою з творчістю, враховуючи той факт, що інтелектуальна велич полягає у виробництві таких ідей, які мають вплив на наступні покоління через три варіанти розвитку подій: повтор цих ідей, розвиток їх, а також заперечення з максимую, спрямованою на утворення нових підходів (Коллінз, 2002, с. 129). А з іншого боку, яким чином відбувається зростання одних ідей та занепад інших, чому в історії є значимими одні імена, а інші занурюються у небуття? Тут потрібно враховувати різноманітні – історичні, політичні, світоглядні тощо – умови передавання культурного капіталу, емоційної енергії, структурного відчуття власних можливостей (Коллінз, 2002, с. 131-132), тобто виходу на певний метатеоретичний рівень дослідження.

Висновки.

У ході дослідження показано, що феномен інтелектуальної спільноти у власній варіативності й концептуальній навантаженості може використовуватись у якості методологічного підґрунтя досліджень культури в онтологічному (різноманіття форм існування культури) та типологічному (історична, етнічна специфіка культурних проявів) ракурсах. Концепт комунікативності через власну сутність як співіснування колів друзів, однодумців, партнерів демонструє синкретичність й взаємопов'язаність різноманітних культурних форм (освіта та політика, економіка та мистецтво). Концепт конфліктності показує, що протиріччя є джерелом інтелектуального життя й культури у цілому, це те, що породжує культуру як таку. Концепт структурного суперництва, як показник спів-буттєвості шкіл з протилежними точками зору, поряд з особистісно-психологічними встановлює певні культурно-онтологічні фрейми (платонізм та аристотелізм, емпіризм та раціоналізм тощо). Концепт мережовості визначає низку зв'язків: синхронічний, як виникнення певних зв'язків, діахронічний, як розвиток шкіл й напрямків, семіотичний, як встановлення певного рівня інтелектуального дискурсу. Концепт інтелектуального ритуалу в аспектах діалогічності, текстуальності, світоглядності, практичності є формою утворення конкретних осередків культури. Концепт культурного капіталу надає уявлення про зародження та трансформацію певних фундаментальних наративів культури (істина, добро, краса, освіта тощо). Концепт емоційної енергії в аспектах довготривалості, міцності, персоналістичності

артикулює певні позараціональні, дотеоретичні підґрунтя існування культури. Концепт ліній протистояння містить у собі механізми, за якими у культурі формується інтелектуальна надспільнота у якості умови життєздатності

культури. Концепт інтелектуальної репутації є ключом для прояснення тих шляхів, завдяки яким одні ідеї набувають в історичній перспективі власної значущості, а інші, навпаки, зникають з історичної арени.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Аверинцев С. С. Классическая греческая философия как явление историко-литературного ряда. Образ античности. СПб.: Азбука-классика, 2004. С. 106–139.

Коллінз Р. Социология философий: Глобальная теория интеллектуального изменения. Новосибирск: Сибирский хронограф. 2002. 1281 с.

Коллінз Р. Знецінення дипломів та майбутнє університетів. Спільне: веб-сайт. 2011. URL: <https://commons.com.ua/uk/znetsinennya-diplomiv-ta-majbutnye-univ/>.

Коллінз Р. Мікросоціологія насильства. Спільне: веб-сайт. 2013. URL: <https://commons.com.ua/uk/mikrosotsiologiya-nasilstva/>.

Коллінз Р. Мікросоціологія релігії: колективні та індивідуальні релігійні практики. Спільне : веб-сайт. 2015. URL: <https://commons.com.ua/uk/mikrosotsiologiya-religiyi/>.

Collins R. The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change. Harvard University Press. 1998. 1098 p.

Cordero R., Salinas F. Towards a Sociology of Abstraction: Notes on the Relationship between the Conceptual and the Empirical. Scielo. 2017. №58. P. 61-73. DOI: [dx.doi.org/10.4067/S0717-554X2017000100061](https://doi.org/10.4067/S0717-554X2017000100061).

Fuller St. The Metaphysical Standing of the Human: A Future for the History of the Human Sciences. History of the Human Sciences. 2019. Vol. 32, pp. 23–40. DOI: doi.org/10.1177/0952695118807118.

Krohn W. Book Review: The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change. The University of Chicago Press on behalf of the History of Science Society. 1999. Vol. 90. №4. P. 857-858.

Salmela M., MacLeod M., Munck af Rosenschöld J. Internally Incentivized Interdisciplinarity: Organizational Restructuring of Research and Emerging Tensions. Minerva. 2021. №59. P. 355–377. DOI: doi.org/10.1007/s11024-020-09431-4.

Talmud I. Reviewed Work: The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change by Randall Collins. European Sociological Review. Oxford University Press. 1999. Vol. 15. №3. P. 342-345.

REFERENCES

Averintsev, S. S. (2004). Klassicheskaya grecheskaya filosofiya kak yavleniye istoriko-literaturnogo ryada [Classical Greek Philosophy as a Phenomenon of Historical-Literary Line]. *Obraz antichnosti*. SPb.: Azbuka-klassika, S. 106–139.

Collins, R. (1998). *The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change*. Harvard University Press.

Cordero, R., & Salinas, F. (2017). Towards a Sociology of Abstraction: Notes on the Relationship between the Conceptual and the Empirical. *Scielo*, 58, pp. 61-73. DOI: [10.4067/S0717-554X2017000100061](https://doi.org/10.4067/S0717-554X2017000100061).

Fuller, St. (2019). The Metaphysical Standing of the Human: A Future for the History of the Human Sciences. *History of the Human Sciences*, 32, pp. 23–40. DOI: [10.1177/0952695118807118](https://doi.org/10.1177/0952695118807118)

Kollinz, R. (2002). *Sotsiologiya filosofiy: Global'naya teoriya intellektual'nogo izmeneniya*. [The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change]. Novosibirsk: Sibirskiy khronograf.

Kollinz, R. (2011). *Znetsinennya dyplomiv ta maybutnye universytetiv* [Depreciation of Diplomas and the Future of Universities]. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/znetsinennya-diplomiv-ta-majbutnye-univ/>.

Kollinz, R. (2013). *Mikrosotsiologiya nasytstva* [Microsociology of Violence]. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/mikrosotsiologiya-nasilstva/>.

Kollinz, R. (2015). *Mikrosotsiologiya relihiyi: kolektyvni ta indyvidual'ni relihiyni praktyky* [Microsociology of Religion: Collective and Individual Religious Practices]. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/mikrosotsiologiya-religiyi/>.

Krohn, W. (1999). Book Review: The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change. The University of Chicago Press on behalf of the History of Science Society, 90(4), pp. 857-858.

Salmela, M., MacLeod, M., & Munck af Rosenschöld, J. (2021). Internally Incentivized Interdisciplinarity: Organizational Restructuring of Research and Emerging Tensions. *Minerva*, 59, pp. 355–377. DOI: [10.1007/s11024-020-09431-4](https://doi.org/10.1007/s11024-020-09431-4).

Talmud, I. (1999). Reviewed Work: The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change by Randall Collins. *European Sociological Review*. Oxford University Press, 15(3), pp. 342-345.

Shevtsov Serhii

D.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-2187-5936>, ulysses1967@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 03.11.2021

Схвалено до друку / Accepted: 29.11.2021